

Múlt nélküli Saul-árvák

VISSZHANG - LXII. évfolyam, 32. szám, 2018. augusztus 10.

„A Saul Gyermekei Emlékprogram munkatársai a Saul fia című film alkotói, a Laokoon Filmgroup és a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár. A szervezők 2024-re, a holokauszt 80. évfordulójára szeretnék a lehető legtöbb magyar állampolgárságú gyermek áldozatot azonosítani, és a nevüket, arcképüket, történetüket nyilvánossá tenni. A program munkatársai arra kéri a gyerekáldozatokról tudó túlélőket, szemtanúkat, családtagokat, hogy jelentkezzenek a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár honlapjáról letölthető adatlap kitöltésével és elküldésével a saul@milev.hu e-mail címen vagy a 1075 Budapest, Síp utca 12. postai címen. A programról a +36 1-413-5547 telefonszámon is érdeklődhetnek” – interjúrészlet. (Kiemelés Zs. A.)

Magyarországon az 1944. évi 1240. M. E. számú, a zsidók megkülönböztető jelzéséről szóló kormányrendelet írta elő a sárga csillag viselését a zsidók számára 1944. április 5-i hatállyal. A csillagot a felsőruha bal mellrészére kellett „könnyen el nem távolítható módon” felvarrni. A sárga csillag viselésére köteleztek minden hat éven felüli polgárt (gyereket), aki az 1941. évi XV. törvénycikk alapján zsidónak minősült. A rendelkezés be nem tartásának sokkal súlyosabb következményei (deportálás, helyszíni kivégzés) is voltak.

1944. március 19-ét követően sok budapesti lakos vidékre menekítette gyermekeit, onnan az út egyenesen a megsemmisítőtáborokba vezetett. Akik túléltek a haláltáborot, azokat a gyerekeket a táborok felszabadulásakor Svédországba vitték, majd a hajóval 1947-ben Palesztinába. A menekítésben H. Szold nevét kell megemlíteni. (A Palmach az Aliyat Hanoar Ifjúsági Aliyah elkötelezettségének elismeréseként emlékére Szold Henriettának nevezett el egy illegális bevándorlási [Ha'apalah] hajót. 1946. július 30-án indult Pireusból a hajó 536 bevándorlóval, és 1946. augusztus 12-én érkezett Palesztinába, az athéni Kiffisia árvaházból szállított illegálisan gyerekeket. H. Szold irányította a „Youth Aliyah” szervezetet, mely gyermekek ezreit mentette Németországból, Európából, helyezte el családoknál. Ezek a megmentett „gyerekek” ma már koruknál fogva nem élnek, nem tudnak mesélni. A Jad Vasemben a visszaemlékezések ezrei képekkel, történetekkel együtt mind megtalálhatók.)

Kamenyec-Podolszkba hurcolt gyerekekről ír Gyertyán Ervin Szemüveg a porban című regényében.

„1988-ban alakult Jeruzsálemben Szól a kakas már néven az az egyesület, amely együttműködve a Serge Klarsfeld Alapítvánnyal és a Jad Vasemmel céljával tűzte ki a magyar zsidó holokausztáldozatok nevének összegyűjtését, az adatok komputerizálását és az anyag publikálását” – részlet a Donáth Lászlóhoz intézett levélből (1990). Válasz nem érkezett. Az adatok, a tények, a nevek máig hiányoznak. A magyarországi zsidóság nemcsak tényleges veszteségei következtében szenved, hanem emlékei miatt is. Eddig is jelentek meg névgyűjtemények, eredeti listák facsimile kiadásai, de ez volt az első vállalkozás, amely nemcsak rögzíti az adatokat, hanem referenciarendszert teremt közöttük. Nevek sorozatban, eddig megjelent könyvek ismertek, többek közt a Zsidó Levéltárban megtalálhatók. A kutatás nehézségei és eredménytelensége nagy visszhangot kapott a médiában, aztán csend lett, a kutatás abbamaradt. Nincs lista, így nincsenek „gyerekek”. Gyerekek nem léteznek szülők nélkül, történeteik sincsenek. A „gyerekek meglennének”, ha a mindenkori magyar kormány 1991-től az akkor még fiatalabb túlélők adatait, történeteit, fényképeit feldolgozta volna. Mindezek ismeretében döbbenetes Vági Zoltán megállapítása: „Ennek a százezer gyereknek sírja sincsen. A holokauszt alatt annyi magyar gyerek halt meg, amennyi ma egy egész év alatt születik az országban. Körülbelül százezer 18 évesnél fiatalabb gyereket gyilkoltak meg, égettek el vagy ástak el jelöletlen tömegsírokba: szinte semmit nem tudunk róluk. A nevüket, a

történeteiket, az arcképeket akarja a következő öt-hat év alatt felkutatni a Saul Gyermekei Emlékprogram.”

Felmerül a kérdés, ilyen pontos adatokat hol talált a kutató, hol voltak eddig? A százezer meggyilkolt gyerekre hivatkozás érthetelen szüleik adatai nélkül. „Saul gyermekei” árvák, véglegesen árvák maradnak. Szüleikről annyi információ van, hogy nincsenek, azaz „névtelenül” hagyták el őket. De ez nem igaz. Nevek vannak, ezért ennek a projektnek szorosan együtt kell működnie a korábban megkezdett, a Serge Klarsfeld Alapítvány nemtelen módon félbeszakadt kutatásaival. Akkor lesz hiteles.

A „gyerekek” közel 80 évesek, a képeik adatait, ahogy sok visszajelzés mutatja, nem ismerik, magam is 3 éves voltam. Nem mindegyik kép rejti magában a történelmet. Amennyiben nem akarják megfosztani véglegesen a múlttól az életben levőket, azok gyermekeit, akkor a teljes holokausztnévsort kell felkutatni, neveket, összeírásokat tényekkel. (*Holocaust Survivors and Victims Database*). Az 1941. évi népszámlálás és az 1945. márciusi népösszeírás lakásívei megmaradtak. A KSH-nak 1938–39-ben több népességi adatfelvételt kellett végrehajtania, kiemelten a trianoni szerződés alapján elveszített területek egy részének visszacsatolásával összefüggésben. Ezek az igazgatási célú és regionális összeírások a korábbi népszámlálások tapasztalataival együtt mind elméleti, mind gyakorlati szempontból elősegítették a soron következő népszámlálás előkészítését. A minisztériumok és más országos szervek igazgatási, gazdasági, kulturális és egyéb adatigényeinek felmérése és megvitatása 1940 májusában történt. Júniusban az Országos Statisztikai Tanács Demográfiai Bizottsága tudományos szempontok szerint vizsgálta a népszámlálással kapcsolatos javaslatokat. További tanácskozások során véglegesítették a népszámlálás programját, majd a parlament két háza megszavazta az 1941-ben tartandó népszámlálásról szóló, 1940. évi XXX. számú törvényt. Cél volt, hogy az adatok megfelelően tükrözzék az ország társadalmi helyzetét. Az 1941. évi népszámlálás kommunikációs kampánya az eszközök széles választékát használta, az adatgyűjtési időszak előtti, alatti és utáni rádiós tájékoztatókat és közleményeket, a rendszeresen megjelent újságcikkeket, a filmhíradó beszámolóit a népszámlálási tevékenységekről, valamint a különféle előadásokat.

Az 1941-es népszámlálás volt az első, amelyről az adatgyűjtést követően minden település jegyzőjének vagy polgármesterének el kellett készítenie a *Jelentés a népszámlálás befejezéséről* című dokumentumot. Ami a népszámlálás tartalmát illeti, a tervek szerint a szokásos lakónépességre (megkülönböztetve a jelen- és távollévőket), a családokra és háztartásokra, valamint az épületekre és lakóegységekre vonatkozó kérdéseket kellett feltenni és feldolgozni.

Az 1944. április 4-én kelt 6136/1944. VII. res. belügyminiszteri rendelet április 8-i határidővel írta elő a zsidók összeírását. **A listák névadója Jaross Andor, a Sztójay-kormány belügyminisztere volt.** A rendelet rendhagyó módon április 5-én a csendőrség Nyomozati Értesítőjében került „kihirdetésre” **valamennyi polgármesternek és községi előljárósnak.** A polgármestereket és a községi előljáróságokat arra utasította, hogy a helybéli zsidó „szervezetekkel” állítsanak össze „az összes zsidó személyekről és családtagjaikról” négy példányban egy névjegyzéket, amelynek tartalmaznia kell az összeírt személyek lakhelyét és anyjának a nevét. A rendelet alapján a névjegyzék egyik példányát a rendőrhatóságnak (azaz a városokban az államrendőrség kapitányságának, a járásokban a járási főszolgabírónak), a másikat az illetékes csendőrparancsnokságnak, a harmadikat a belügyminiszternek továbbították, míg a negyedik helyben maradt, az előljáróság vagy a polgármesteri hivatal irattárában. Zsidónak minősülő személyek lakásának igénybevételét a Sztójay-kormány az 1944. április 28-án kihirdetett és ugyanezen a napon hatályba lépő 1.610/1944. M. E. számú, „a zsidók lakásával és lakóhelyének kijelölésével kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról” szóló rendeletével írta elő. 1944 áprilisában a csendőrségi leiratok készültek a *Közellátási Minisztériumnak (zsidók élelmiszerjegyeiről)*, és a *Népmozgalmi Nyilvántartó Rendszer* részére. A Népmozgalmi Nyilvántartó az 1939. évi II. tc. szerint a honvédelmi kötelezettség alá eső személyeket vette számba. A népesség nyilvántartásával és igénybevételével kapcsolatos teendőket a 380.000 és a 381.000/1941. B. M. sz. rendelet szabályozta. Az adminisztrációs munkát – a 152.850/1941. IV. B. M. sz. rendelet alapján – a képviselő-testület (26/1942.

kgy. sz. alatt) szervezte. A nyilvántartók a népszámlálás és a személyesen szolgáltatott adatok alapján minden 12–70 év közötti férfiről és 16–50 év közötti nőről nyilvántartólapot állítottak ki. Az élelemadag csökkentése április 26-án kötelezte a Budapesten és a környező területen élő zsidókat, hogy adják át cukorra, zsírra és húsról szóló élelmiszerjegyeiket. Új élelmiszerjegyeket adtak ki, amelyek a nekik szánt élelmiszer mennyiségét csökkentették, és megtiltották a vaj, a tojás, a mák, a paprika, a rizs és a marhahúson kívül minden más hús beszerzését. Előzőleg minden lakást és szállást Budapesten a lakóik szerint nyilvántartásba vettek. 1944 tavaszán növekvő számban jelentek meg olyan megyei és községi rendeletek, amelyek egymást akarták felülmúlni a zsidóellenes lakhatási jogalkotásban.

Megvannak a gyerekek, megvannak az összeírások, amennyiben az 1989-ben megkezdett kutatást folytatják. 2024-re tervezett eredmények megjelölését nem minősítem.